

URTX

ELS PERGAMINS REIALS SOBRE EL MERCAT I LES FIRES DE GUIMERÀ. EL PRIVILEGI DE JAUME II.

Joan Duch i Mas i Gener Gonzalvo i Bou

ELS PERGAMINS REIALS SOBRE EL MERCAT I LES FIRES DE GUIMERÀ. EL PRIVILEGI DE JAUME II.

Joan Duch i Mas

Director del Col·legi
Públic Àngel Guimerà
de Tàrrrega

Gener Gonzalvo i Bou

Director de l'Arxiu
Històric i Comarcal
de Tàrrrega

La recerca i descoberta dels pergamins

Les campanyes de recerca escolar que vam seguir a Guimerà del 1966 al 1981 motivaren importants troballes arqueològiques a Guimerà i la vall del Corb, des de jaciments prehistòrics a descobertes en els camps de la història, de l'art i, molt especialment, sobre el patrimoni cultural.

L'antic Ajuntament de Guimerà, avui Museu, tenia una caixa forta posada dins de la paret del que fou, més tard, el despatx de l'Alcaldia. El mateix secretari va acreditar que dins hi havien papers i pergamins plegats. Per sort encara hi havia coneixement de la combinació, malgrat que dita caixa estava completament en desús, i se'ns mostrà diferent documentació en paper i pergamins plegats i en bon estat. Molt aviat va fer una primera tria, i amb molta sorpresa observarem que enmig d'alguns pergamins que feren servir com a llong de lligalls de documents, es conservaven altres pergamins en perfectes condicions. Alguns d'ells havien perdut els segells lacrats que deixaren les seves marques; també, per sort, els més importants estaven sense humitats i gairebé sencers. Pel que fa als pergamins reials, vam observar que dos portaven signatures i senyals d'autenticitat. Tot seguit vam demanar els oportuns permisos municipals i els vam fer examinar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona, per saber si es guardaven còpies al seus registres de cancelleria, i per si en mancava algun referit a la temàtica del mercat i les fires de Guimerà, que eren els continguts dels pergamins reials conservats a l'arxiu municipal de Guimerà.

Breu història

4-02-1968. Els pergamins de Guimerà són l'objectiu de descoberta del grup de recerca escolar.

2-10-1968. Es comença a consultar sobre la identificació i la cronologia dels pergamins reials, que són datats dels anys 1417 i 1512.

12-06-1969. Els pergamins són identificats per experts comarcals, i tot seguit es comunica a la premsa.

24-06-1969. Les autoritats de Lleida fan una visita a Guimerà, i s'interessen pels pergamins reials.

23-01-1970. El secretari de l'Ajuntament de Guimerà, Antonio Herrera, dona fe dels treballs de recerca per identificar els pergamins de Guimerà.

2-2-1970. Lletre de Maria de la Mercè Costa Paretas, assegurant que s'havia redactat l'informe d'autenticitat i de l'existència, als registres de la Cancelleria Reial, de la còpia dels pergamins originals de Guimerà a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

6-02-1970. Lletre del president de la Diputació de Lleida, Sr. Razquin, en què s'interessa per les descobertes i identificació del pergamins reials de Guimerà.

23-02-1970. Segons acord en sessió ordinària i de la comissió corresponent, l'Ajuntament de Guimerà concedeix un ajut de tres mil pesetes per tal de donar suport al grup escolar per conservar i millorar l'estat dels pergamins dipositats a l'arxiu de l'Ajuntament.

1-04-1970. Són contrastades i identificades les signatures reials dels pergamins de Guimerà: «*Alfonsus, rex*» (Alfons IV) i «*Yo el Rey*» (Carles I).

12-10-1970. Acabament de la memòria de la descoberta escolar que va merèixer un premi especial del Jurat d'Educació de Madrid.

Els documents eren inèdits i provinents de l'arxiu de l'Ajuntament de Guimerà (l'Urgell), avui dipositats a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga.

El primer pergami, provinent de la cancelleria d'Alfons IV «El Magnànim», concedit a Segorb el 22 d'abril de 1417, està escrit en lletra humanística de la cancelleria. Ocupa un sol foli, i no ha figurat catalogat en els escrits aplegats i conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Porta signatura autògrafa del rei i està escrit per una sola mà.

El segon document, també fins ara inèdit, prové del mateix Ajuntament i pertany a la Cancelleria de l'emperador Carles I. Està escrit en un sol foli, té 18 línies, i està escrit amb lletra pertanyent al registre de la Cancelleria de l'emperador Carles I. Porta firma autògrafa del rei. Els segells han estat posats en diversos tipus de ceres.

Identificació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó

«MARIA DE LAS MERCEDES COSTA
PARETAS, DEL CUERPO FACULTATIVO DE

ARCHIVEROS, BIBLIOTECARIOS Y
ARQUEOLOGOS, SECRETARIA DEL
ARCHIVO DE LA CORONA DE ARAGON,

DECLARA: 1º: Oue se Ha presentado en este Archivo Don Juan Duch Mas, Maestro Nacional de la escuela de Guimerá (Lérida) y ha solicitado el examen de dos pergaminos hallados en dicha localidad, el contenido de los cuales es el siguiente:

a) El rey Alfonso V de Aragón fija en los martes, a petición del señor de Guimerá D. Bernardo de Pinós, la celebración del mercado semanal de dicha localidad, que por concesión de Jaime II de 18 julio de 1294 tenía lugar los miércoles, coincidiendo con el la población de Verdú.- Segorbe, 22 de abril de 1417.- Lleva firma autógrafa del Rey: Rex Alfonsus.

b) El rey-emperador Carlos I y su madre la reina Juana, a petición de la señora de Guimerá, viuda de D. Felipe de Castro y de Pinós, confirma la concesión de ferias hecha a la villa por Alfonso V (Valencia, 10 y 11 diciembre 1417) y cambia las fechas de su celebración por coincidir con las de otras

localidades vecinas. Toledo, 19 de enero de 1526.- Lleva firma autógrafa del rey: Yo el Rey.

Ambos pergaminos tienen señales de haber llevado sellos pendientes, que no se han conservado.

2º: Que examinados por este Archivo los pergaminos y vistas sus características internas y externas, no existe ninguna duda acerca del alto valor histórico y de la autenticidad de los mismos y de las firmas de los reyes, por cuanto se ha comprobado su existencia en los registros de la Cancillería Real: el primero, en el registro 2586, fol. 136; el segundo, en el registro 3887, fol. 347; y los que se mencionan en el texto de este último, en el registro 2587, folio 163 y 163 vº.

Y para que conste y a efectos de información técnica, expido la presente declaración en Barcelona a treinta y uno de enero de mil novecientos setenta.

Vº Bº

EL DIRECTOR

Maria-Mercedes Costa"

De l'arxiu de l'Ajuntament de Guimerà a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega

Dins la política del Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya, i d'acord amb la Llei d'Arxius de Catalunya de 1985, els arxius històrics comarcals -com és el cas del de Tàrrrega- promouen el coneixement, la tutela, conservació, descripció i difusió del patrimoni documental de les comarques respectives. En aquest cas que ens ocupa, avui dia l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega ha aconseguit aplegar, gràcies a la consciència cívica i a la col.laboració dels ajuntaments de la comarca de l'Urgell, diversos fons municipals de la nostra comarca, dels quals els ajuntaments no podien preservar la deguda conservació i divulgació dels seus fons documentals. Aquest és el cas d'una sèrie d'arxius municipals de l'Urgell, com són Tàrrrega i els seus agregats, Ossó de Sió, Ciutadilla, Maldà, Rocallaura, Puverd d'Agramunt, i el cas que ens ocupa, l'arxiu municipal de Guimerà. Val a dir que els ajuntaments únicament fan un dipòsit de la documentació, que restarà sempre de la seva propietat. Amb aquests dipòsits, es garanteix la seguretat i consulta dels documents, cosa que era impossible en molts casos, tal com vam comprovar en fer un primer inventari de tots els arxius municipals de la comarca de l'Urgell, durant una campanya efectuada els anys 1988 i 1989.

Així, per acord del ple municipal del 22 de març del 1994, l'arxiu de l'Ajuntament de Guimerà fou dipositat a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega el 12 d'abril de l'any 1995. També, lògicament, ingressaren els pergamins reials de la vila, que estaven emmarcats en una sala de l'Ajuntament. Val a dir que el mateix any 1995 efectuaren l'inventari del fons municipal de Guimerà, un cop ja instal·lat a l'Arxiu Comarcal, Miquel Àngel Farré i Targa i Gener Gonzalvo i Bou, director de l'Arxiu. També cal dir que el mateix Miquel Àngel Farré, becari del Consell Comarcal de l'Urgell, va restaurar el fons de pergamins de Guimerà, actuació que va consistir bàsicament en el rentat i planxat dels pergamins, i en la seva instal·lació en el mobiliari adient per ser conservats.

El novembre del 1995, amb el patrocini del Consell Comarcal de l'Urgell, es va realitzar una exposició a l'Arxiu Comarcal dels seus principals pergamins, tot exposant-se un dels pergamins reials del fons municipal de Guimerà¹.

Publicació a la revista "URTX"

La professora Guadalupe Galobardes, a través de la Universitat de Barcelona, treballà anteriorment al trasllat a l'Arxiu Comarcal del fons municipal de Guimerà, en la transcripció i traducció dels pergamins, amb la col.laboració d'Isabel Segarra i Añón. Presentaren el treball per ser publicat a la revista Urtx².

Amb motiu del 700 aniversari de la concessió de mercats i fires a Guimerà, per part del rei Jaume II (any 1294), es va presentar un llibre commemoratiu sobre la temàtica del mercat i les fires a Guimerà i els seus pergamins reials³.

El llibre reedita el treball previ publicat a Urtx, i una sèrie de recerques que centren la investigació sobre els pergamins reials i els situa en l'espai i temps històrics de Catalunya, de la comarca i de la pròpia vila de Guimerà, i sobre els mercats i fires de l'època medieval a la comarca de l'Urgell i al seu entorn de les comarques de Ponent.

El privilegi de mercat de Jaume II

El director de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega, Gener Gonzalvo i Bou, va localitzar, als registres de la Cancelleria de Jaume II de l'Arxiu Reial de Barcelona, el privilegi de mercat concedit per aquest monarca a la vila de Guimerà, de l'any 1294. Val a dir que el pergamí original del privilegi no s'ha conservat a l'arxiu municipal de Guimerà, però constitueix la

referència més antiga de mercat per a la vila de Guimerà.

APÈNDIX

PRIVILEGI DE MERCAT PER A LA VILA DE GUIMERÀ DE L'ANY 1294

1294, juliol, 18. Barcelona

El rei d'Aragó i comte de Barcelona Jaume II, a prec del seu conseller i fidel seu Ramon Alemany, senyor de la vila de Guimerà, atenant a què en dit lloc no es celebra mercat, concedeix la celebració d'un mercat setmanal, cada dimecres, de manera perpètua, tot concedint als qui hi acudeixin la seva protecció reial, amb tots els seus béns, excepte els traïdors, raptors, homicides i falsificadors de moneda. El rei mana als veguers, batlles, curials i a tots els altres oficials i súbdits seus, tant presents com futurs, que observin aquest privilegi de mercat per a la vila de Guimerà.

Signen com a testimonis, entre d'altres, Dalmau de Castellnou, Joan de Luna, Jaspert de Castellnou, Arnau de Corsan i Dalmau de Creixell.

A. Original actualment perdut.

B. Còpia coetània. ACA, Cancelleria, Registre de Jaume II, núm. 99 (any 1294), fol. 288 r.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia et cetera, fuit per nobilem Raimundum Alamanni, dilectum consiliarium familiarem et fidelem nostrum, humiliter supplicatum quod cum in loco suo de Guimerano non celebraretur mercatum dignaremur eidem gratia concedere ut in dicto loco mercatum fieri et celebraretur et ad eiusdem mercati celebrationem diem etiam assignare, unde nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, supplicacione ipsa benigna admissa, volumus, concedimus et statuimus quod mercatum in dicto loco de Guimerano perpetuo, qualibet septimana, in die scilicet mercurii celebretur, et quod omnes venientes ad dictum mercatum die ipsi sint salvi et securi cum omnibus rebus et bonis eorum inveniando, stando ac etiam redeundo, ipsis tamen facientibus de se querelantibus iusticie complementum, exceptis proditoribus, bausatoribus, raptoribus, homicidiis, falsatoribus monete et fractoribus itinerum seu viarum. Per hanc tamen concessionem non intendimus fieri

iuri preiudicium alieno. Mandantes vicariis, baiulis, curiis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuros, quod predictam concessionem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione.

Datum Barchinone, XV° kalendas augusti, anno predicto. Signum + Iacobi et cetera.

Testes sunt, Dalmacius de Castronovo, Iohannes de Luna, Haspertus de Castro Novo, Arnaldus de Corsarino, Dalmacius de Crexello.

(Datació, regest i transcripció: Gener GONZALVO i BOU)

Traducció

«Sàpiga tothom que nós, Jaume, per la gràcia de Déu, etc., com que per part del noble en Ramon Alemany, estimat conseller, cortesà i súbdit nostre, ens ha estat humilment suplicat, vist que al seu lloc de Guimerà no es feia mercat públic, que ens dignéssim atorgar-li la gràcia que al dit lloc es faci i es celebri mercat, i per la celebració del mateix li féssim també un dia cert. Per això: Nós, en Jaume, per la gràcia de Déu rei abans esmentat, que admetem amb benevolència dita petició, volem, atorguem i concedim que es celebri dit mercat a perpetuïtat a dit lloc de Guimerà, a saber, el dimecres de cada setmana, i que tothom que es presenti a dit mercat dit dia, tingui garantia i seguretat amb tots els béns i mercaderies, tant quan vinguin com quan hi siguin, i també quan se'n tornin de dit mercat. Tanmateix, han de donar garantia de respondre davant de la justícia a aquells que els presentin alguna reclamació, feta excepció de falsificadors de moneda, i de violadors de camins o rutes. Emperò, a causa d'aquesta concessió nostra la mantinguin amb fermetat i la respectin i la facin respectar sense cap violació, i no la contrariïn ni permetin que ningú la contravingui per cap motiu.

Donat a Barcelona el 18 de juliol de dit any. Senyal + del rei en Jaume etc.

Són testimonis Dalmau de Castellnou, Joan de Lluna, Jaspert de Castellnou, Arnau de Cortsavi, Dalmau de Creixell.

(Traducció: Prof. Dr. Pere-Enric Barreda, Universitat de Barcelona)

NOTES

¹. GONZALVO i BOU, Gener: *Els tresors de la nostra història. Pergamins de l'Arxiu Comarcal*, Tàrrrega, Consell Comarcal de l'Urgell, 1995.

². GOLOBARDES, Guadalupe/SEGARRA, Isabel: *Pergamins reials de Guimerà*, a "URTX. Revista Cultural

de l'Urgell", núm. 6 (Tàrrrega, 1994), pàgs. 35-55.

³. GOLOBARDES, Guadalupe/SEGARRA, Isabel/ GONZALVO, Gener/DUCH, Joan: *Mercats i Fires a Guimerà. Pergamins reials*, Guimerà, Patronat de la Mare de Déu de la Bovera, núm. 9, 1995.